

Koki, meži, upes, ezeri un ūdens “Mana vectēva Korkuda grāmatā”

Trees, Forests, Rivers, Lakes and Water in the Book of Dede Korkut

Elīna Strode

Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultāte
Visvalža iela 4a, Rīga, LV-1050
E-pasts: strode.elina@gmail.com

Kopsavilkums

“Mana vectēva Korkuda grāmata” ir vecoguzu valodā rakstīts teiku krājums, kas veidojies ap-
tuveni no 7. līdz 9. gadsimtam. Grāmatā aprakstītās teikas atspoguļo tā perioda politisko, so-
ciālo un kultūras struktūru. Divpadsmit stāsti satur tālaika domāšanu, dzīvesveida un vērtību
sistēmas iezīmes. Lai izprastu stāstus, ir nepieciešams atklāt iepriekšējo periodu uzskatu sis-
tēmas, episkā stāstījuma iezīmes un tālaika dzīves filozofiju. Kaut arī stāstos ir acīmredzamas
pārejas pēdas no tjurku senās reliģijas – tengrisma – uz islāmu, redzami arī veidi, kā pagātnes
vērtību sistēma tiek atspoguļota vēlāko periodu literatūrā.

Simboli ir nozīmīgi daiļliteratūras elementi stāstos semantisko un formālo aspektu ziņā, tie
tiek iekļauti stāstos kā tilts, kas pagātnes vērtības nodod nākamajām paaudzēm. Pagātnes
vērtības ir kā elements, kas nodod svarīgu informāciju par kultūras struktūru. Izmantojot šo
funkciju, “Mana vectēva Korkuda grāmatas” stāsti ir kultūras bagātība, kas sniedzas pagātnē
un nākotnē.

Atslēgvārdi: Mana vectēva Korkuda grāmata, dabas motīvi, turku kultūra, turku mitoloģija,
simboli.

Simbols ir starpnozaru jēdziens, kas tiek uzskatīts par nozīmīgu dažādās zi-
nātnes nozarēs, jo ar to tiek pausta kāda ideja vai apzīmēts tēls mākslas darbā.
Simboli literatūrā ir tēli, kas nosacīti pārstāv kādu ideju.

Psihoanalītiķis Ērihs Fromms apraksta simbola definīciju ar šādu piemēru:

“Pieņemsim, ka mums kādam jāpaskaidro garšas atšķirības starp balto
un sarkano vīnu. Mēs ļoti labi zinām atšķirību un tāpēc domājam, ka
varēsim šo garšu ļoti viegli aprakstīt. Tomēr, pretēji mūsu iedomām,
šīs garšas nianse būs ļoti grūti aprakstīt un noteikti šo jautājumu
atrisināsim, pasakot: “Dienžēl es nevarēšu jums izskaidrot šo atšķirību,
tāpēc vislabāk ir izdzert glāzi sarkanvīna un pēc tam glāzi baltvīna. Lai
izskaidrotu maņu, kas mums šķiet pavisam vienkārša, piemēram, garšu,
tas mums sagādās grūtības.””¹

¹ Fromm, E. *Rüyalar, Masallar, Mitoslar (Sembol Dilinin Çözümlemesi)*. Istanbul: Aritan Yayinevi, 2003, 25. lpp. [autores tulkojums; ES].

Pēc Fromma teiktā, ar vārdiem dažreiz nepietiek, lai aprakstītu uztverto elementu ietekmi uz mūsu ķermeni un prātu, domām un emocijām, un to aprakstam mēs varam izmantot simbolus. Daudzi zinātnieki, piemēram, Fromms, apraksta simbolus vai nu no piemēriem, vai no to funkcijām sociālajā struktūrā. Šajā ziņā ir grūti definēt domāšanas jēdzienu. Atmiņas atsaukšanas veidi, kultūras interpretācijas un simboli ir nozīmīgi rādītāji. Tādējādi kāda sajūta noteiktā kontekstā, lai iegūtu nozīmi un kļūtu nododama, tiek realizēta ar simboliem. Personu dzīves pieredze, emocijas un domas, piedzīvotie notikumi un situācijas tiek izteiktas ar simbolu palīdzību, tādējādi aizsākot jaunu simbolu veidošanos un dažādošanos.

Mirča Eliade simbolu funkciju skaidro šādi:

"Attēli, simboli, leģendas nav psihes bezatbildīgi darbi; tie reaģē uz realitāti un pilda funkciju: atklāt vismazākās pārmaiņas būtņē. Tādēļ to pārbaude ļauj mums īsi izprast nesaprātīgo cilvēku, kas vēl nav savienojams ar vēstures apstākļiem."²

Tādējādi simbols kļūst par kultūras sastāvdaļu, kuras pamatā ir interpretācija, kas atspoguļo un pārraida abstraktu tautas vērtību kopumu. Kultūras pārmaiņas un pārvērtības notiek nepārtraukti. Mūsdienās šie simboli kalpo par kultūras atmiņas nesējiem un ietekmē tautas kultūras atmiņu. Kultūras atmiņa var tikt definēta kā cilvēku grupas, noteiktas kultūras pārstāvju kopējas zināšanas konkrētajā laikmetā. Kultūras atmiņa identificē un iezīmē noteiktas kultūras lauka vērtības, kas var tikt subjektīvi interpretētas cita laikmeta literārajos darbos. Tiltu, kas pagātnes vērtības nodod nākošajām paaudzēm, veido mutiskajā un rakstiskajā literatūrā iekļautie mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi ar tiem piemītošajiem semantiskajiem aspektiem. No iepriekšējām paaudzēm mantotie motīvi tiek transformēti atbilstoši jaunā laikmeta un telpas specifikai.

Daba mītiskos laikos tika uztverta par noslēpumiem bagātu vietu, tāpēc ka cilvēki neprata kontrolēt dabu, un vienlaikus no dabas viņiem bija nepieciešama aizsardzība. Tāpēc cilvēki vairākiem apkārt sastopamiem dabas elementiem ir piešķīruši nozīmi un ar laiku radījuši stāstus par šiem dabas elementiem. Tādējādi dabas elementi kļuvuši par svētiem simboliem, kurus vēlākos laikos bija nepieciešams pielūgt. Tas lika šos dabas elementus uztvert par dzīvām būtņēm. Tika arī uzskatīts, ka šajā dabā dzīvo dvēseles, kas var būt gan labas, gan sliktas. Tieši šī iemesla dēļ bija nepieciešams rūpēties par dabu, pretējā gadījumā šīs dabas dvēseles varēja palikt niknas un nest postu cilvēkiem.

Senajam cilvēkam mīts bija absolūta patiesība, un nekādā mērā netika apšaubīts tā īstenums, tomēr vēlāk, kad cilvēki sāka dominēt dabā, mītiskā domāšana pamazām izzuda, turpinot dzīvot tautas stāstos, pasakās un tradīcijās. Mūsdienās cilvēki mītu vairāk uztver kā pasaku, apšaubāmu patiesību, kam var ticēt un neticēt. Turku tautas eposā lielākoties no dabas motīviem tiek aprakstīti upes, koki, meži, alas un savvaļas augi. Attēlotie dabas motīvi tiek izmantoti arī kā analogija, lai uzsvērtu izpratni par skaistumu. Piemēram, definējot skaistumu, tiek izmantoti savvaļas

² Eliade, M. *Īmgeler Simgeler*. Ankara: Gece Yayınları, 1992, 192. lpp. [autores tulkojums; ES].

augi. Tas liecina, ka stāstos nav iespējams audzēt augus nomadu sabiedrības aktīvā dzīvesveida dēļ.

“Mana vectēva Korkuda grāmatas” eposā lielākoties ir aprakstīta savvaļa un augi, kas ļoti labi raksturo tālaika sabiedrības dzīvesveidu – nomadismu. Klejotāju sabiedrība pēc savām vajadzībām mainīja dzīvesvietu, tāpēc nebija iespējas nodarboties ar lauksaimniecību un augi, kas tika izmantoti lopu barošanai, bieži vien bija savvaļas augi. Šis arī varētu būt viens no iemesliem, kādēļ “Mana vectēva Korkuda grāmatā” ir sastopami tikai savvaļas augi. Augs cieši saistīts ar lopkopību. Šos savvaļas augus galvenokārt vecoguzu eposā izmanto simboliskiem izteicieniem atkarībā no auga vērtības un nozīmes šajā nomadu sabiedrībā. Eposā augi tiek bieži vien lietoti kā literatūras mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi – epiteti, metaforas un personifikācijas.

Epiteti “Mana vectēva Korkuda grāmatā” netiek izmantoti tikai sievietes skaituma raksturošanai, bet arī tāpēc, lai aprakstītu nezināmas vietas. Nezināmu vietu raksturošanai teikās tiek lietots meža simbols, piemēram, teikā par Kangli Kodžas dēlu Kanturali.

Dēls!
Kur tu gribi jāt –
Līču loču ceļi tur!
Kumeļam neizbrist –
Tādi dziļi dubļi tur!
Raibai čūskai neizlīst –
Tādi bieži meži tur!³

Meža salīdzinājums – “raibai čūskai neizlīst” – atklāj mežā esošās briesmas, nenoteiktību, noslēpumus un neizstaigājamus ceļus. M. Oguzs mežu raksturo kā briesmas galvenokārt tālaika sabiedrības dzīvesveida dēļ:

“Kāpēc meži ir tik bīstami turkiem? Atbildi uz šo jautājumu var saistīt ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, jau izsenis turki medības uzskatīja ne tikai par iztikas avotu, bet arī par izklaidi – sporta veidu. Otrkārt, turki ir prasmīgi cīnītāji zirga mugurā ar zobenu. Meži tam nav piemēroti. Nevienam nevar droši apgalvot, ka mežā aiz kāda koka nav paslēpies ienaidnieks ar loku. Šo iemeslu dēļ vectēva Korkuda grāmatā neatlaidīgi tiek cildinātas medības kā sporta veids un grāmata ir pilna ar frāzēm, kas brīdināja neiet koku birzī.”⁴

Tajā pašā laikā šis nepārzināmais meža biežoknis atspoguļo prāta nenoteiktību, kas rodas, apmaldoties mežā. Meža motīvs tiek minēts arī teikā par Kambirebeka dēlu Bamsi Beireku.

³ Vecoguzu eposs; Bērziņš, U. (tulk.). *Mana vectēva Korkuda grāmata*. Rīga: Jānis Roze, 2013, 144. lpp.

⁴ Oğuz, M. Dede Korkut Boylarından “Uşun Koca Oğlu Segrek Boyı'nunTahlili”. *Bilig* 1996, 138.–143. lpp. [autore's tulkojums; ES].

Agrā ausā uzcēlies,
Baltā birzī nostājies,
Caur balto apšu zariem izlauzies, [...]⁵

Pēc senajiem turku uzskatiem, koki un meži ir svētas būtnes, kas ietekmē cilvēka dzīvi. Turki uzskatīja, ka tik ilgi, kamēr svētās būtnes tiks pielūgtas, viņu laimes sajūta pieaugs, būs pārpilnība, pārticība un viņi dzīvos mierā. Tieši šī iemesla dēļ dziesminieks Bamsi Beireka kāzās apdziedāja jauno pāri par jaunekļa drosmi baltajā birzī un par uzveikto ienaidnieku, slavēdams Beireku un piesaukdams laimi tālākā nākotnē.

Bez meža simbola teikās ir sastopams arī koka simbols tā iemesla dēļ, ka daudzās kultūrās dzīvības koks ir viens no vecākajiem auglības un dzīvības simboliem pasaules reliģiju vēsturē. Bieži vien mitoloģijā koku dēvē par dzīvības koku. Saskaņā ar "Encyclopædia Britannica"⁶ dzīvības koku var apskatīt gan vertikālā, gan horizontālā perspektīvā. Vertikālā perspektīvā dzīvības koks savieno debesu un pazemes pasauli. Tā ir būtiska saikne starp dievu pasauli un cilvēku pasauli. Horizontālā perspektīvā tas ir zemes auglības un dzīvības avots, kuru aizsargā pārdabiski aizbildņi. Dzīvības koka motīvu un konceptu izmanto daudzu tautu reliģijās un mitoloģijās. Pēc nozīmes dzīvības kokam tuvi ir svētais, kosmiskais pasaules koks. Dzīvības koka motīvs ir minēts arī Bībelē.

"Un Dievs tas Kungs lika izaugt no zemes visādiem kokiem, kurus bija jauki uzskatīt un no kuriem bija patīkami ēst, bet dārza vidū dzīvības kokam un laba un ļauna atzīšanas kokam."⁷

Kokam ir svarīga vieta pasaules tautu mitoloģijās. M. Eliade par Visuma koku izsakās šādi:

"[...] dzīves neizsmejamais noslēpums ir saistīts ar Kosmosa ritmisko atjaunošanos, tāpēc Kosmos var tikt attēlots milzu koka veidā. Kosmosa pastāvēšanas veids, tā spēja bezgalīgi atdzimt tiek pielīdzināta koka dzīvei. Koka tēls izraudzīts ne tikai kā koka simbols, bet arī kā dzīves, jaunības, nemirstības un zinātņu izteiksmes veids."⁸

Turku mitoloģiskajā domāšanā sastopams ir dzīvības koks. Jakuti (saha) un citas tjurku tautas cilvēku pielīdzināja kokam: no zemes tas guva dzīvības spēkus, bet ar galvu sniedzās debesīs; tāpat kā cilvēkam ir asinsrite, arī dzīvības kokam cauri plūst dzīvības sula. Ar saknēm tas sakņojas zemē, bet ar galotnēm tiecas uz debesīm, tādējādi savienojot divas pasaules – cilvēku un dievu, pazemes un debesu. Mitoloģijā koks kā simbols ir saistīts ar sievišķo auglību un Zemes māti. Koka zaros nobriedušie augļi tiek izmantoti auglības rituālos.⁹

⁵ Vecoguzu eposs; Bērziņš, U. (tulk.). *Mana vectēva Korkuda grāmata*. Rīga: Jānis Roze, 2013, 90. lpp.

⁶ Unknown. *World Tree*. Pieejams: <https://www.britannica.com/topic/world-tree> (skatīts 22.11.2020.).

⁷ *Vecā Derība, I. Mozus grāmata*, 2:9.

⁸ Eliada, M., Ismet, B. (tulk.). *Šamanizm*. Istanbul, 1999, 304. lpp. [autores tulkojums; ES].

⁹ *Zīmes un simboli*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010.

Mitoloģijā ir daudz stāstījumu par pasaules rašanos no koka. Viens no šādiem mitoloģiskajiem stāstiem par pasaules rašanos ir atrodams Radlofa kolekcijā¹⁰. Dievs bezzarainam kokam rada deviņus zarus un vēlas no šiem deviņiem zariem radīt deviņus cilvēkus. Pēc P. Erguna domām¹¹, turku mitoloģiskajā pārlicības sistēmā senču gari, kalni, koki, ūdens u. c. ir tikuši uzskatīti par svētiem. Šajā kontekstā koka kults iemieso *kuta* avotu. *Kuts* ir spēks, ko Dievs dāvājis nākamajam valdniekam. Erguns norāda, ka dzīvības koka kulta ietekmē ir radīts nostāsts par pelēko zirgu, kas kļuvis nemirstīgs, dzerot ūdeni no dzīvības koka avota. Mūsdienās turki lūdz palīdzību *hidram*, lūdzoties pie dzīvības koka. Hidrs dažādās tradīcijās, arī islāma, tiek raksturots kā vēstnesis, pravietis, vergs vai eņģelis, kurš sargā jūru, māca zināšanas un palīdz nelaimē nonākušajiem.¹²

Teikās ir sastopami tādi ūdens avoti kā upe, avots un strauts. Tāpat kā turku mitoloģijā, tā arī “Mana vectēva Korkuda grāmatas” teikās ūdens motīvam ir ļoti svarīga nozīme. Kā jau atzīmēts iepriekš, daži pasakās minētie elementi tiek pilnībā pārnesti no turku mitoloģijas, bet daži – interpretēti. Tādējādi parādās bagāti mītu motīvi.

Aplūkojot turku ticējumus, var teikt, ka ūdens visos laikos ir saglabājis savu svēto nozīmi, jo pasakās tiek aplūkotas gan upes, gan avoti, strauti un ezeri. Turku mitoloģijā kopumā visi ūdeņi bija svēti, tāpat arī salas, kas atradās starp divām upēm. Vecoguzu eposā “Mana vectēva Korkuda grāmata” arī tiek aprakstīts šis ūdens motīvs. Kā piemēru var minēt kaganu (valdnieka tituls agrajos viduslaikos tjurku tautām), kurš savā ceļā satiek ūdeni un prasa tam padomu. Šis grāmatas citāts parāda, cik nozīmīgs visos laikos ir bijis ūdens.

“Kaganam ceļā gadījās ūdens. Kaganam saka: Ūdens ir Dieva vaigu redzējis, vaicāšu ūdenim! – Lūkosim, ak han, kā viņš vaicājis? Kaganam teic:

Klintīs čalu čalu tu, ūdens,
 Kuģu pludu palu tu, ūdens,
 Hasans un Huseins slāpa pēc tevis,
 Dārzos skubu skalu tu, ūdens,
 Āišas un Fātimas daļa tu, ūdens,
 Stalti kumeļi dzer tevi, ūdens,
 Rudi kumeļi brien tevi, ūdens,
 Balti auni pie tevis dus, ūdens!
 Mana melnā galva tev par ķīlu, ūdens!
 Pateic, ko par manu namu zini, ūdens!”¹³

¹⁰ Radloff, W. *Proben der Volksliteratur der türkischen Staemme Süd-Sibiriens*. St. Petersburg, 1866, 159.–166. lpp.

¹¹ Ergun, P. *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları, 2004, 232. lpp.

¹² Lyons, M. C. *The Arabian Epic: Volume 1, Introduction: Heroic and Oral Storytelling*. Cambridge University Press, 2005, p. 46.

¹³ Vecoguzu eposs; Bērziņš, U. (tulk.). *Mana vectēva Korkuda grāmata*. Rīga: Jānis Roze, 2013, 40. lpp.

Ramazans Korkmazs savā rakstā "Ūdens kulta interpretācija "Mana vectēva Korkuda grāmatā"¹⁴ norāda, ka ūdenim piemīt mistiska spēja attīrīt un atjaunot. Piemēram, Korkmazs apgalvo, ka persona, kas iegremdējas ūdenī, sekojot dieva baušļiem, mītiskā nozīmē ir piemērs cilvēka atgriešanai sākotnējā formā un atdzimšanai.

"Kad cilvēks nomazgājās, skatoties no mitoloģiskā skata punkta, viņš attīra sevi no savas pagātnes, noguruma un grēkiem, tādējādi, iznākot no ūdens, atdzimst ar jauniem spēkiem."¹⁵

Pasakās galvenie varoņi apmazgājas straute ūdenī starp diviem kalniem un pēc lūgšanu teikšanas pārtrauc savas ciešanas. Citiem vārdiem, apmazgājoties ūdenī un atbrīvojoties no savas pagātnes grēkiem, viņi ir atgriezušies savos dzīves agrīnajos laikos un garīgi atdzimuši. Kā Korkmazs norāda, tas ir attēlots mitoloģijā kā iegremdēšanās ūdenī. Turku mitoloģijas ticējumu sistēmā pļavas, upes un ezeri tika pieņemti kā dzīvas būtnes. Kā norāda Ogels, šīs dzīvības būtnes netika uztvertas kā dievišķas būtnes, kas būtu tikpat nesasniedzamas, cik visaugstākais dievs Tengri tjurku mitoloģijā.¹⁶ Parastie cilvēki spēja dibināt attiecības ar šīm dzīvajām dabas būtnēm, nebija nepieciešams šamanis. Šīs būtnes var pielūgt un viņām upurēt.

Turkiem bija pārlicība, ka tikai ar Dieva atļauju ir iespējams šķērsot ūdeņus. Piemēram, "Mana vectēva Korkuda grāmatā" sastopamā lūgšana "asiņaini .. asiņaini ūdeņi, dodiet ceļu šķērsot" ir ļoti būtiska. Pēc R. Korkmaza ierosinātās hipotēzes, ūdens šķērsošana nozīmē, ka cilvēki var pārvarēt šķēršļus, kas var rasties pašrealizācijas ceļā.

Kalns kā spēcīgs augstuma simbols ar smailām virsotnēm iemieso sevī vēlmi pēc izaugsmes un gribasspēka. Turku mitoloģijā lielu nozīmi ieņem kalna motīvs un kalna kults. Kalns savieno debesis ar zemi, tāpēc tika uzskatīts, ka, lūdzoties kalnos, dievs Tengri labāk sadzird lūgšanas. Vēl viens ticības uzskats ir, ka kalnos mīt aizsargājošie zemes-ūdens gari un kalni ir šo garu dzimtene. Turku mitoloģijā katram kalnam piemīt savs *iji* jeb labais gars (turku val. *iyi* – 'labs, aizsargājošs gars'). Turku tautās svētais kalns tiek uzskatīts par pasaules centru. Tāpat kā daudzās citās Tuvo Austrumu mitoloģijās, arī turku mitoloģijā Kafas kalns tiek uzskatīts par visas pasaules centru. Kafas kalns, iespējams, turku tautām ir tik svarīgs, jo ir saistīts ar Kaukāza kalniem. Turku tautām ne mazāk nozīmīgs ir Altajs, kuru uzskata par altajiešu valodas saimes izcelšanās vietu. Turki uzskatīja, ka Altajā mīt Altaja *ijisi* jeb labais gars. Pat katrai kalna daļai piemīt savs aizsargājošais gars, piemēram, kalnu pakāji aizsargā Kaja (*Kaya*) *ijisi*, kalna klintis aizsargā Jara (*Yara*) *ijisi*.

Kā jau iepriekš minējusi šī raksta autore, turku mitoloģijā kalns tiek uzskatīts par zemes-ūdens garu dzīvesvietu, kā arī sargu. No otras puses, kā norāda Ismailis Tašs (*Ismail Taş*), senatnē katrai dzimtai bija ne tikai savas dievības un dievi, bet

¹⁴ Korkmaz, R. "Dede Korkut Hikâyelerindeki Su Kültünün Mitik Yorumu". *Türk Kültürü*, XXVI, 1996, 96. lpp.

¹⁵ Ibid. [autores tulkojums; ES].

¹⁶ Ögel, B. *Türk Mitolojisi II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002, 323. lpp.

arī savi svēti kalni; tādējādi kalns varētu būt kādas dzimtas sava veida izcelšanās vieta, priekštecis, kas reizē pilda arī dzimtas aizbildņa funkcijas un kalpo kā norāde uz dažādu dzimtu ciltskoka aizsākumu.¹⁷

Altaja un Centrālāzijas turku tautas arī pielūdza kalnus. Šis kalna kults ir atēlots ne tikai tautas pasakās, bet arī eposos, piemēram, “Mana vectēva Korkuda grāmata”. Vectēvs Korkuds katra sava stāsta beigās pielūdz kalnus un piekopj citus turku tautās sastopamos kultus:

Slavinu To dižo Dievu, lai tas draugs un palīgs! Svētīšu, han:
Lai tavi melnie kalni nesagrūst,
Lai tavs platēnainais, stīprais stumbrs nenolūst,
Lai plūst tava mūžam straujā, skaidrā upe, lai neizzūst,
Lai tavu spārnu gali neapplūst,
Lai tavs sirmais kumeļš aulī nepaklūp [..]¹⁸

Turku stāstījumos redzams, ka kalni un ūdeņi neatšķiras cits no cita, tie ir piedzināmi cits citam. Pēc B. Ogela domām, tas ir noticis tāpēc, ka senā turku tauta zemes-ūdens garus apvienoja un uztvēra kā vienu veselumu. Kā piemērs var kalpot jau iepriekš minētais eposs “Mana vectēva Korkuda grāmata”, kur kalnu sistēma netiek atdalīta no ūdens.¹⁹ Melni, melni kalni, asiņaini, asiņaini ūdeņi.²⁰ Ļoti bieži ir sastopami motīvi – divi kalni starp vienu upi vai divas upes, starp kurām atrodas kalns. Šie motīvi ir bieži izmantoti pasakās.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Avoti

1. Vecoguzu eposs; Bērziņš U. (tulk.). *Mana vectēva Korkuda grāmata*. Rīga: Jānis Roze, 2013.

Zinātniskā literatūra

2. Eliade, M. *Ebedi Dönüş Mitosu*. Ankara: Gece Yayınları, 1994.
3. Eliade M. *İmgeler Simgeler*. Ankara: Gece Yayınları, 1992.
4. Eliade, M. *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. United States of America: Princeton University Press, 1964. Pieejams: <https://www.scribd.com/document/290771959/Shamanism-Archaic-Techniques-of-Ecstasy> (skafīts 21.05.2020.).
5. Ergun, P. *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları, 2004.
6. Fromm, E. *Rüyalar; Masallar; Mitoslar (Sembol Dilinin Çözümlemesi)*. Istanbul: Aritan Yayınevi, 2003.
7. İnan, A. *Şamanizm: Tarihte ve Bugün*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
8. Korkmaz, R. “Dede Korkut Hikâyelerindeki Su Kültünün Mitik Yorumu”. *Türk Kültürü*; XXVI, 418, 1996.
9. Ögel, B. *Türk Mitolojisi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.
10. Ögel, B. *Türk Mitolojisi II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002.

¹⁷ Taş, İ. *Türk Düşüncesinde Kozmogoni Kozmoloji*. Konya: Kömen Yayınları, 2002, 106. lpp.

¹⁸ Vecoguzu eposs; Bērziņš, U. (tulk.). *Mana vectēva Korkuda grāmata*. Rīga: Jānis Roze, 2013, 31. lpp.

¹⁹ Ögel, B. *Türk Mitolojisi II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002, 436. lpp.

²⁰ Ibid., 436. lpp.

11. Oğuz, M. Dede Korkut Boylarından “Uşun Koca Oğlı Segrek Boyı'nunTahlili”. Bilig 1996, 138.–143. lpp. [autores tulkojums; ES].
12. Radloff, W. *Proben der Volksliteratur der türkischen Staemme Süd-Sibiriens*. St. Petersburg, 1866, 159.–166. lpp.
13. Taş, İ. *Türk Düşüncesinde Kozmogoni Kozmoloji*. Konya: Kömen Yayınları, 2002.

Sekundārā literatūra, interneta resursi

14. Unknown. *World Tree*. Pieejams: <https://www.britannica.com/topic/world-tree> (skatīts 22.11.2020.).

Summary

The Book of Dede Korkut is a collection of twelve legends written in Turkic Oghuz language, which dates back from the 7th to the 9th century.

The legends described in the book reflect the political, social and cultural structure of that period. Twelve stories contain features of the period's thinking, lifestyle and value system. To understand these stories, it is necessary to reveal the belief systems of previous periods, the features of epic narration and the philosophy of life at that time. Although the stories show obvious traces of the transition from the ancient Turkic religion – Tengrism to Islam, there are also ways in which the value system of the past is reflected in the literature of later periods. Symbols are important elements of fiction in stories in terms of semantics and formalities, they are included in stories as a bridge to carry values of the past to the future generations.

Values of the past are an element that contains an important information about the culture. With this feature, the legends in the Book of Dede Korkut are a cultural treasure that extends into the past and the future.

Keywords: *Book of Dede Korkut, motifs of nature, Turkish culture, Turkish mythology, symbols.*